

اصلاحات و اهل سنت

تصویری چند پارچه و نامتحد از ملت، بازی با منافع و امنیت ملی و حرکتی در امتداد بیگانگان و دشمنان این مرزو بوم است. تبلیغ شکاف بین اقوام با پیکرکره پیکارچه ملت و حاکمیت، آگاهانه یا ناشیانه، خیانتی بزرگ است. هوشیار باشیم.» (جام جم، ۱۷۲۵/۸۳).

علت اینکه نویسنده محترم مشخص نکرده است که جبهه مشارکت یا اصلاح طلبان کی و کجا شعار «کردستان برای کردها» یا «آذربایجان برای ترکها» را مطرح کرده‌اند، آن است که این ادعا خلاف واقع و کذب است. با وجود این به دلیل آنکه عملکرد اقتدارگرها را، به ویژه در زمینه تعامل با اقوام ایرانی و نیز با ایرانیان اهل سنت نه تنها اشتباه، بلکه بسیار خطرناک می‌دانم که «استقلال»، «تمامیت ارضی» و «امنیت عمومی و ملی» را آسیب‌پذیر می‌کند، تذکر چند نکته را در این زمینه لازم می‌دانم.

۱- اصلاح طلبان پیشو از حقوق مدنی، سیاسی و اجتماعی همه ایرانیان، از جمله هموطنان اهل سنت خود به دلیل زیر دفاع می‌کنند؛ الف- طبق قانون اساسی، استفاده از حقوق شهروندی از جمله شرکت در مدیریت کشور، حق هر ایرانی است.

ب- مشارکت نمایندگان اقوام گوناگون از جمله زنان و مردان اهل سنت در اداره میهن تضمین کننده استقلال، وحدت ملی و پیکارچگی کشور با کمترین هزینه و بیشترین فایده است.

ج- حضور نمایندگان اهل سنت در قوای حکومت فرصت بزرگی برای شیعیان در کشورهای مسلمان فراهم می‌آورد که با تأسی به الگوی جمهوری اسلامی، با وجود اقلیت بودن، خواهان مشارکت در حاکمیت آن کشورها شوند.

د- شهیم شدن اهل سنت در حکومت الگویی دموکراتیک از جمهوری اسلامی ارائه و ثابت می‌کند اعتقاد اکثریت مردم به یکی از مذاهب رسمی، ناقص حقوق یزدان و دیگر مذاهب اسلامی در همان کشور نیست.

در طول تاریخ، ایران کشوری با اقوام و مذاهب گوناگون بوده است. نوع مذکور نه تنها در وحدت ایرانیان خللی ایجاد نکرده، بر عکس پاسدار استقلال و پیکارچگی ملی ایرانیان بوده است. بر همین اساس اصلاح طلبان از ابتدا کوشیدند میزان مشارکت هر چه بیشتر هموطنان از اقوام گوناگون اعم از شیعه و سنتی در مدیریت کشور گسترش یابد تا وحدت ملی و پیکارچگی سوزمین مایش از گذشته تضمین شود. این راهبرد در «ایران برای همه ایرانیان» متجلی شد، شعاری درجهت تحقیق «عدالت سیاسی» و نقی هر گونه آپارتاید سیاسی که مورد اقبال وسیع شهروندان قرار گرفت. متقابلاً اقتدارگرها با راهبرد اصلاح طلبان در این زمینه و به ویژه با شعار فوق به مخالفت برخاستند تا جایی که آقای مصباح یزدی «ایران برای همه ایرانیان» را «دستور کار آمریکا برای رسیت بخشیدن به حزب بهائیت» خواند! (پرتو، ۱۷/۸۳)، پیش از آن ارگان حزب موتلفه اسلامی از موضع «انترناسیونالیسم اسلامی» و در حقیقت از منظر «پان اسلامیزم» دوم خرددادی هارا تهدید کرد یا این شعار را از برنامه های خود حذف کنند یا دست اسلام بکشند! (شرق، ۲۲/۹۸). اخیراً نیز ارگان صدا و سیما به جمع انتقاد کنندگان از آنان پیوست، امامه از موضع «جهان وطنی اسلامی» بلکه با متوجه کردن این اتهام به اصلاح طلبان که راهبردشان درباره اقوام ایرانی، منافع و امنیت ملی را تهدید می‌کند.

به این عبارات توجه فرمایید: «جبهه... مشارکت... که در تاریخ شعارهای خود «ایران برای همه ایرانیان» را حک کرده بود... برای چه آن شعار امروز به گفتمان «کردستان برای کردها» یا «آذربایجان برای ترکها» و احتمالاً در فردا «لرستان برای لرها» و... تبدیل شده است؟ به راستی پاسخ این جبهه به پارادوکس میان شعارهای دیروز و رفتارهای امروز چیست؟ باید به این «تئوری پردازان انتخاباتی» هشدار داد که بازی با احساسات اقوام مختلف کشور و ساختن

دو میین اقدام بزرگ دولت اصلاحات، برگزاری انتخابات شوراهای شهر و روستا بود که با شرکت گسترده ایرانیان و به ویژه با اقبال همه جانبه هموطنان آذربایجانی، کرد، لر، بلوج، ترکمن، عرب، گیلک و... روبه رو شد. بر این اساس مدیریت شهرها و روستاهای نیز حق انتخاب شهرداران، به ساکنان همان مناطق تفویض شد. اکنون که شش سال از تشکیل شوراهای ملی گذرد، نه تنها اقدامات و عملیات سوء علیه استقلال، تمامیت ارضی و وحدت و منافع ملی مشاهده نشده است، بلکه تشکیل شوراهای ضمن جلب مشارکت مردم در مدیریت شهرها و روستاهای برای حل مشکلات خود، در افزایش علاقه مندی همه ایرانیان، به ویژه هموطنان ما با گرایش های مذهبی، دینی، زیبایی و قومی گوناگون به نظام و نظام سیاسی موجود، نقش مثبت ایفا کرده است. تشکیل ۳۳ هزار شورادر شهر و روستا و جلب مشارکت ۱۶۵ هزار شهر و ند در این نهاد مدنی، هفت اصل قانون اساسی را اجرا و جمهوری اسلامی ایران را در جهان سربلند کرد. بیش از ده هزار زن و مرد سنی به عضویت شوراهای شهر و روستا انتخاب شده اند.

سومین گام در زمینه جلب مشارکت بیشتر شهروندان در مدیریت میهن، ارتقای جایگاه مدیریتی زنان و انتصاب آنان به سمت های فرماندار و بخشدار بود. در جامعه تسنن، خانم فائقه امانی در سال ۷۹ به سمت بخشدار کیمی قزد، ک دستانه منصب پا شد.

عضویت بعضی شخصیت‌های فرهنگی و سیاسی اهل سنت در شورای مرکزی احزاب اصلاح طلب (جبهه مشارکت و مجاهدین انقلاب اسلامی) گام چهارم بود که با هدف نفی «درجه‌بندی شهروندان» و «غیرخودی» ناتائجی نداشت.

کرمانشاه نشانه عزم اصلاح طلبان در ایجاد وحدت
حل برخی مشکلات مربوط به اهل سنت، مانند مسجد

اکنون اهل سنت انتظار دارند متناسب با پایگاه اجتماعی خود در قوه مجریه نیز حضور یابند. آنان خواهان تحقق «عدالت سیاسی» و «عدالت قومیتی» هستند. این گام ششم است که باید تحقق یابد.

۴- نتایج نظرسنجی سراسری سال ۸۲ نشان می دهد که نگاه اکثریت ایرانیان به ضوابط سهیم شدن شهر و ندان در حکومت با تسامح زیاد همراه است. کما اینکه تاکنون هیچ

به بیان دیگر مشارکت ایرانیان اهل سنت در حکومت، علاوه بر اینکه ادای حق شهروندی آنان است، دفاع قاطع از حقوق شیعیان در همه کشورهای مسلمان به شمار می‌رود که در اقلیت به سر می‌برند و می‌توانند با استناد به عملکرد جمهوری اسلامی، بیش از گذشته طالب حقوق شهروندی خود شوند. همچنان که حضور نمایندگان مسیحی و یهودی در مجلس شورای اسلامی، یک فرصت را در اختیار مسلمانان شیعه و سنی در اروپا، آمریکا و سایر کشورهای غیر اسلامی قرار داده است که متقابلاً رعایت چنین حقی را برای خود خواستار شوند.

۲- اصلاح طلبان «دموکراسی» را به معنای «حکومت اکثریت - حقوق اقلیت» و «حاکمیت قانون» تعریف می‌کنند و تحقق آن را به سود همه مردم، به ویژه ملت‌هایی می‌دانند که می‌خواهند در «جهان جهانی شده» با صلح و آرامش زندگی کنند و به همکاری مسالمت‌آمیز با دیگران بپردازنند. از آنجا که شیعه در جهان اسلام و مسلمانان در دنیا در اقلیت به سر می‌برند، به نفع آنان است که از استقرار صلح و دموکراسی در منطقه و جهان استقبال کنند. رس. ص ف نظر از اینکه در کشمکش‌های اسلامی،

شیعیان در اکثریت باشند یا اهل سنت، استقرار مردم سالاری در آن جوامع به سود همه مسلمانان است.

۳- عملکرد دولت آقای خاتمی و اصلاح طلبان درباره جلب مشارکت بیشتر اهل سنت دقیق و روشن و در جهت تحکیم دموکراسی و عدالت سیاسی بوده است.

اولین گام اصلاح طلبان، حذف محدودیت‌های غیرقانونی و غیرملی علیه حضور خواهران و برادران اهل سنت در برخی از پست‌های اجرایی و سیاسی کشور بود. پیش از دوم خرداد، آنان در سطح معاون استاندار و مدیر کل برخی وزارت‌خانه‌ها مسئولیت پذیر فته بودند. انتصاب نخستین فرماندار سنی، آقای احمد بابا خاص در دیواندره کردستان با استقبال وسیع مردم آن خطه مواجه شد. تشیع کم نظیر پیکر این مرحوم که با کمال تأسف پس از مدتی در حادثه رانندگی جان باخت، نشان دهنده مردمی بودن این حرکت اصلاح طلبانه بود. هم اکنون فرمانداران اهل سنت در دیواندره، سروآباد، کامیاران، سقز و بانه (کردستان)، بوکان، مهاباد و سردشت (آذربایجان غربی)، نیکشهر (سیستان و بلوچستان)، بستک (هرمزگان) و آق قلا و بندر ترکمن (گلستان) مشغول خدمت به ایران اسلامی هستند.

مشارکت نمایندگان اقوام گوناگون از جمله زنان و مردان اهل سنت در اداره میهن تضمین کننده استقلال، وحدت ملی و یکپارچگی کشور با کمترین هزینه و بیشترین فایده است.

شهر و ندان مایوس و استقلال و یکپارچگی ایران آسیب پذیر شده و «منافع و امنیت ملی» در معرض تهدید قرار گرفته است.

۷- هموطنان اهل سنت ما از جمله کردها مشارکت گسترده و آگاهانه ای را در انتخابات دوم خرداد ۱۳۷۶ به نمایش گذاشتند و بار ای بالا به آقای خاتمی و اصلاحات دست رد به سینه اقتدارگرها زدند. برای مثال اکثریت قاطع هم میهنان ما در استان کردستان در انتخابات دوم خرداد (خرداد ۱۳۷۶) ۷۹۰۴ درصد، شوراهای اول (اسفند ۱۳۷۷) ۸۷۲۱ درصد و مجلس ششم (بهمن ۱۳۷۸) ۷۰۱۸ درصد شرکت کردند. میانگین مشارکت ملی در سه



اقتدارگرها نمی توانند نظر خود را در زمینه محدود کردن مشارکت اهل سنت در اداره کشور همسو با افکار عمومی بخواهند.

انتخابات مذکور به ترتیب عبارت بود از ریاست جمهوری هفتم ۱۳۹۲ درصد، شوراهای ۶۴۴۲ و مجلس ششم ۱۳۷۵ عربه این ترتیب معلوم می شود که شرکت زنان و مردان کردر آن سه انتخابات مساوی یا بالاتر از میانگین ملی بود. متاسفانه مردم این استان به علت رد صلاحیت گسترده نامزدهایشان در انتخابات مجلس هفتم بسیار کمتر از میانگین ملی رای دادند (۱۳۷۷) ۶ درصد در کردستان در مقایسه با ۵۷۲۱ درصد در سطح ملی). حتی در برخی شهرهای کردنشین تعداد آرا از آرای هم وطنان ما در شهرهای بزرگی مانند تهران، اصفهان، تبریز و شیراز کمتر بود. برای مثال در مریوان (۲۰ درصد) و سنندج (۲۳ درصد) شهر و ندان و اجد شرایط رای دادند و حدود ۲۰ درصد آرای ریخته شده به صندوق هانیز سفید بود احذف غیر مصلحت آمیز داوطلبان انتخابات مجلس هفتم در سراسر کشور از جمله در مناطق کردنشین با انتقاد هیچ یک از مدعيان امروزی «یکپارچگی ملت و حاکمیت» رویه رو نشد.

۸- اتهام اخیر اقتدارگرها درباره آسیب پذیری امنیت و منافع ملی در حالی متوجه اصلاح طلبان می شود که در انتخابات عراق فهرست مورد حمایت آیت الله سیستانی برای مجلس ملی آن کشور مرکب از نامزدهای شیعه و سنی و نیز کردها بود و پیروز شد. مهمتر آنکه با وجود اکثریت شیعه در عراق آنان در صددند دو پست ریاست جمهوری و ریاست مجلس را در اختیار هم وطنان سنی و کرد خود قرار دهند. مرجعیت شیعه در عراق نه تنها با این پیشنهاد مخالفت نکرد، بلکه انتخاب یک کرد سنی را به عنوان رئیس جمهور بهترین راه حفظ تمامیت ارضی عراق و نیز تأمین امنیت ملی و مبارزه با تروریسم و

شخصیت سیاسی و حزبی به حضور نمایندگان اهل سنت در شوراهای شهر و روستا و نیز در مجلس شورای اسلامی علناً انتقاد نکرده است. بنابراین اقتدارگرها نمی توانند نظر خود را در زمینه محدود کردن مشارکت اهل سنت در اداره کشور همسو با افکار عمومی بخواهند. وقتی مطابق همان پیمایش سراسری تها ۳۷۴ درصد هموطنان ما با واگذاری پست و مسئولیت به منتقدان جدایی دین از سیاست مخالفاند، می توان حدس زد که تعداد به مراتب کمتری با مشارکت ایرانیان از اقوام و مذاهب اسلامی در مدیریت های اجرایی مخالف باشند.

۵- طبق نتایج پیمایش مذکور ۸۹۵ درصد ایرانیان به ایرانی بودن خود افتخار می کنند و صرفاً ۱۴٪ درصد آنان در صورت امکان حاضرند برای همیشه از ایران بروند. همچنین ۹۰٪ درصد هم میهنان ما می توانند به زبان فارسی صحبت کنند (۷۲٪ درصد زیاد)، با وجود این ۶۱ درصد آنان وظیفه خود می دانند زبان قومی یا محلی خود را به فرزندانشان تعلیم دهند و ۶۱٪ درصد نیز در خانه به زبان و گویش محلی و قومی صحبت می کنند. آمار فوق بیانگر آن است که شهر و ندان ایران زمین هویت قومی خود را همسو با هويت ملی می بینند و ضمن تعلق خاطر به فرهنگ و زبان قومی به ایرانی بودن خود افتخار می کنند. آن در صدی هم که اعلام کردن حاضرند برای همیشه ایران را ترک کنند، اولاً عدم تابه علت نارضایتی از عملکرد اقتدارگرها است. ثانیاً اکثر آن طبقات متوسط ساکن شهرهای بزرگ هستند نه از میان اقوام مرزنشین ایرانی.

۶- از مسئولان محترم روزنامه «جام جم» که اصلاح طلبان را به خیانت متهمن کرده است می پرسم چرا آنان که خود را سینه چاک «عدالت» می خوانند، از عدالت جنسیتی، عدالت قومیتی و عدالت سیاسی (میزان حضور در حکومت متناسب با پایگاه مردمی هر شخص، حزب و جناح) دفاع نمی کنند و توجیه گر «تبغیض سیاسی» شده اند که بزرگترین منشاء فساد و تبغیض اقتصادی و اجتماعی و آموزشی در کشور است؟

اتهام دیگر اقتدارگرها این است که در راه منتخب بیست و دو میلیونی مردمی که با حماسه دوم خرداد استقلال و یکپارچگی ملی را تضمین کردن و به ایران عزت بخشیدند، کارشکنی کردند. در نتیجه بسیاری از

کرد بالباس های محلی کرده از میهمانان استقبال می کند. این هم اگرچه غیرمنتظره بود اما شک برانگیز نبود. بالای پله ها باز کرده ابودند و موزیک کردی. در داخل سالن نیز گردانندگی جشن در انحصار کرده ابود. بالاخره وقتی نوبت نطق و خطابه رسید، معلوم شد از نظر شهردار و شهرداری پاریس، نوروز یک جشن کرده است. از ایران و ایرانی هیچ اسمی نبود و همین به اعتراض شدید گروهی از مدعوین انجامید. مطلب فوق را از «کیهان لندن» نقل کردم تاروشن شود توجه خارجی ها به حقوق اقوام ایرانی، از جمله کردها، در جهت وحدت و یکپارچگی ملی نبود و در درازمدت می تواند برای هر دو مشکل ساز باشد. با وجود این راهبردی که اقتدار گراها پیشنهاد می کنند، دقیقاً همسو با چنین حرکت هایی است. در حالی که تحقق «ایران برای همه ایرانیان» مانع هرگونه سوءاستفاده داخلی و خارجی از وجود اقوام گوناگون در سرزمین باستانی والهی ماخته شد.

۱۱- به منظور درک بهتر روحیه اقوام ایرانی، بخشی از سخنان «کلربری بر» خبرنگار فرانسوی را در گفت و گو با «میشل فوکو» پس از بازگشت هر دواز ایران (تابستان ۵۷) درج می کنم. وی می گوید: یکی از مثال های گویای این جنبش [انقلاب اسلامی] آن چیزی است که برای کردهاروی داد. کردها که اکثریت شان سنی مذهبی اند و گرایش خود مختاری شان از دیرباز بر همه آشکار است، بازبان این قیام و این جنبش سخن می گفتند. همه فکر می کردند که کردها مخالف این جنبش اند. حال آنکه آنان از این جنبش حمایت می کردند و می گفتند: «درست است که ما سنی هستیم، اما پیش از هر چیز مسلمانیم». هنگامی که از وزیر گی کرد بودنشان با آنان سخن می گفتی، کم و بیش واکنشی حاکی از خشم و عدم پذیرش نشان می دادند. آنها به زبان کردی به تو پاسخ می دادند و مترجم از کردی ترجمه می کرد: «چه، ما کردیم! نه! ابدأ، پیش از هر چیز ایرانی هستیم و در تمام مسائل و مشکلات ایران سهیم ایم. ما می خواهیم شاه برود.» شعارهای کردستان دقیقاً همان شعارهای تهران یا مشهد بود: «درود بر خمینی»، «مرگ بر شاه». (میشل فوکو، ایران: روح یک جهان بی روح، ترجمه نیکو سرخوش، افشین جهاندیده، ص. ۶۲).

جهان این شور و نشاط را مجدداً در دوم خرداد ۷۶ دید که کرده‌ایم صدابامت ایران به اصلاحات رأی دادند.

... ارزیابی کرد. اقتدارگرایانه ایرانی که مصلحت نمی دانند عملکرد آیت الله سیستانی را علناً نقد کنند، حرکت های مشابه آن را توسط اصلاح طلبان (مانند دفاع از انتخابات صدرصد آزاد، جلب مشارکت اقوام و مذاهب در حکومت، حمایت از آزادی مطبوعات و احزاب و...) اقدامی «ضدیکارچگی ملی» می خوانند او هنگامی که در برابر این پرسش قرار می گیرند که چرا همچون جنگ طلبان آمریکایی دارای «معیارهای دوگانه»‌اند، پاسخ می دهن: شیعیان عراق حدود دو سوم و شیعیان ایران ۹۰ درصد جمعیت را تشکیل می دهند! منطق بنیادگرایان کاملاً روشن است به علت آنکه شیعیان در ایران اکثریت قاطع دارند، شرکت نمایندگان اهل سنت در کابینه اقدامی «ضداسلامی» و «ضدوحش و منافع ملی» است!

۹- در دوره جدید کردهای عراق امکان مشارکت گسترده در مدیریت کلان آن کشور را یافته اند. آنان در انتخابات اخیر حدود ۲۵ درصد کرسی های مجلس ملی را در اختیار گرفتند. در افغانستان نیز شهر و ندان همه اقوام و مذاهب تو انسنند در انتخابات نسبتاً آزاد سال گذشته شرکت کنند. به این ترتیب اقتدارگرایان باید خود را از این پارادوکس نجات دهند که چطور با حضور گسترده نظامیان آمریکایی خواهان انتخابات آزاد در دو کشور همسایه بودند و از «هر عراقی یک رأی» حمایت کردد، اما در جمهوری اسلامی ایران مردم را نابالغ می خوانند که در صورت برگزاری انتخابات آزاد، عناصر ضداسلام یا لالبالی را برمی گزینند. حال آنکه با توجه به تغییراتی که در منطقه رخ داده است، حساسیت نشان دادن علیه حضور زنان و مردان اهل سنت در درون حکومت، «استقلال و یکپارچگی کشور» را تهدید خواهد کرد. بر عکس حضور آنان در مدیریت کشور نه تنها نشانه شکاف بین اقوام و حاکمیت نیست، بلکه «وحدت ملی» مارانتشان می دهد و تحکیم می کند.

۱۰- اصلاح طلبان منکر برخی اقدامات سوء و احیاناً تجزیه طلبانه (دقیق تربگویم و اگر اینه) داخلی و خارجی درباره اقوام ایرانی، به خصوص کردها نیستند. به یک نمونه از این تلاش هادقت کنید: «در فروردین ماه ۱۳۸۳ شهرداری پاریس نوروز را جشن گرفت و این برای همه ایرانی ها خبر خوشی بود. روز موعود، وقتی مدعوین به عمارت شهرداری پاریس، رفتند، در پایی پله هایک گروه

✓ تحقیق «ایران برای همه ایرانیان» مانع هرگونه سوءاستفاده داخلی و خارجی از وجود اقوام گوناگون در سرزمین باستانی و الهی ما خواهد شد.

**اگر جلب
رضایت اقلیتی
را ملاک قرار
دهیم که هنوز
اهل سنت را
خطروان نک تراز
پیروان هر
دین دیگری
برای تشیع
من خواهند،
بیشترین لطمه
را به ایران،
اسلام، تشیع و
مردم وارد
کرده ایم.**

کوهستانی» خواندن کردهای آن کشور، خود رادیو به زیان کردی راه انداخته است. بر این اساس اکنون بهتر می توان به این سوال جواب داد که «دوم خرداد» وحدت ملی را حفظ می کنید یا نه؟ به نظر اصلاح طلبان شعار آقای خاتمی که «هیچ قومی از کردها، ایرانی تر نیست» و تلاش برای به رسمیت شناختن حقوق اجتماعی، مدنی و سیاسی همه ایرانیان از جمله تأمین آزادی مطبوعات و احزاب و انتخابات تهاراه حفظ استقلال و یکپارچگی کشور و مقابله با آسیب‌ها و تهدیدها است. در سویه مقابل، اگر جلب رضایت اقلیتی راملاک قرار دهیم که هنوز اهل سنت را خطرناک تراز پیروان هر دین دیگری برای تشیع می خوانند، بیشترین لطمه را به ایران، اسلام، تشیع و مردم وارد کرده ایم.

۱۴- به باور من مشکل اقتدار گراهانه اقلیت اهل سنت در ایران، که ۸۵ درصد شهر وندانی هستند که به آنان اقبال نشان نمی دهند و اکثر آنیز شیعه اند به همین علت آنان با تأکید بر «جمهور ناب» در برابر «جمهور عام» و اخیراً با طرح «رأی مقدس» در برابر «رأی عادی» به مقابله با شعار «همه با هم» دوره انقلاب پرداخته اند که به «میزان رأی ملت است» در جمهوری اسلامی تبدیل شده است. کوشش اقتدار گراها مایوس کردن صاحبان «آرای نامقدس» و «شهر وندان جمهور عام» است تا نمایندگان اقلیت ۱۵ درصدی جامعه بتوانند ۱۰۰ درصد حکومت و ارکان آن را در انحصار بگیرند و کسی هم اعتراض نکند. اگر آنان از «قبیله گرایی» نگران بودند، از «ایران برای همه ایرانیان» حمایت می کردند، نه اینکه آن را شعراً ضد اسلامی بخواهند که در صدد به رسمیت شناختن «حزب بهائیت» است.



آنچه می تواند برای همیشه این شور و نشاط انسجام را حفظ کند و حتی تحکیم بخشد، تعمیق دموکراسی، تداوم اصلاحات و تحقق عدالت در همه وجهه آن (سیاسی، قضایی، قومی، جنسیتی و...) است.

۱۲- «تقریب و وحدت اسلامی» از مهم ترین موضوعات مورد توجه آیت الله بروجردی بود. استاد مطهری در این زمینه می نویسد: «ایشان چون به تاریخ اسلام و مذاهب اسلامی آشنا بود، می دانست که سیاست حکام گذشته در تفرقه و دامن زدن آتش اختلاف چه اندازه تاثیر داشته است و هم توجه داشت که در عصر حاضر نیز سیاست های استعماری از این تفرقه حداکثر استفاده را می کند و بلکه آن را دامن می زند و هم توجه داشت که بعد و دوری شیعه از سایر فرق سبب شده که آنها شیعه را نشناسند و در باره آنها تصوراتی دور از حقیقت بنمایند. به این جهات بسیار علاقه مند بود که حسن تفاهمی بین شیعه و سنتی برقرار شود... قطعاً طرح و تفکر ایشان و حسن تفاهمی که بین آیت الله بروجردی و شیخ شلتوت مفتی مصر و رئیس جامع الازهر بود موثر بود در اینکه آن فتوای تاریخی معروف را در مورد به رسمیت شناختن مذهب شیعه بدهد.» (مجموعه آثار، ج ۲۰، ص ۱۵۴).

در حقیقت روشن بینی و تلاش های شجاعانه مرتعیت شیعه در باره تقویت مذاهب اسلامی که به نزدیکی دو جریان بزرگ شیعه و سنتی و همکاری مقابله علماء پیروان آنها منجر شد، جایگاه تشیع را در جهان اسلام ارتقا داد. پس از استقرار جمهوری اسلامی اقدامات روشن بینانه و شجاعانه برای تأمین کامل حقوق اهل سنت در ایران می تواند ضمن ایجاد تقریب و وحدت بیشتر مسلمانان، الگویی برتر از جمهوری اسلامی به جهان اسلام ارائه کند که علاوه بر بهره مند شدن کشور از توان همه شهر وندان، القاتات بد خواهان را علیه تشیع ختنی می کند و شیعیان در جهان با افتخار به آن استناد خواهند کرد، همچنان که جامعه تسنن نیز خشنود خواهد شد.

۱۳- آمریکا با شعار «دموکراتیزه کردن خاورمیانه» به منطقه آمده است. به همین علت عربستان مجبور به برگزاری انتخابات آزاد گردیده، مصر قول برگزاری انتخابات آزاد را داده، سوریه در حال ترک لبنان است و ترکیه نیز با عقب نشینی از موضع خود و به جای «ترک